

PÁLOSAINK, A FEHÉR BARÁTOK

– KIÁLLÍTÁS A JANUS PANNONIUS MÚZEUM
MODERN MAGYAR KÉPTÁRÁBAN –

A pálosok 80 évvel ezelőtti visszatelepülése és a rend 25 esztendővel ezelőtti újraindulása közös évfordulója alkalmából a fenti címmel nagyszabású rendtörténeti, művelődéstörténeti, multimédiás időszakki kiállítást rendezett közösen az Országos Széchényi Könyvtár és a Magyar Pálos Rend a pécsi Janus Pannonius Múzeum Modern Magyar Képtárában. A tárlat a második olyan nagyszabású kiállításunk volt az idén, melyet külső helyszínen valósítottak meg szakértő kollégáink, egyúttal folytatása annak a sikeres együttműködésnek, amelyet 2012-ben kezdett el az OSZK és a Magyar Pálos Rend.

Az egyetlen magyar alapítású és ma is működő férfi szerzetesrend csaknem nyolcszáz éves történetét bemutató tárlat 2014. október 17-én nyílt meg

Az installáció részlete, előtérben a Festetics-kódex digitalizált változatával

ünnepi keretek között, s 2015 februárjában egynapos rendtörténeti konferenciával zárul a Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán.

A kreatív megoldásokban bővelkedő látványos összeállítás bemutatja a pálosok – a közoktatásból és a közgondolkodásból mára szinte teljesen kihullott – történetének néhány elemét, felhasználva az elmúlt évtizedek régészeti, irodalomtörténeti és történelmi kutatásainak eredményeit is. A 2013 novembere óta folyó előkészítő munkák eredményeként a pálosok tulajdonában lévő tárgyak és dokumentumok mellett számos, közgyűjteményben őrzött pálos vonatkozású eredeti dokumentum is láthatóvá vált a tárlaton – az OSZK, a Magyar Nemzeti Múzeum, a Magyar Tudományos Akadémia, a Magyar Országos Levéltár és több más intézmény gyűjteményéből, illetve több magyar vonatkozású festmény és egyéb érdekesség érkezett „vendégségbe” Czeszochowából, a rend mai központjából.

A kiállítás felelevenítette a tatárjárás után létrejött, Esztergomi Boldog Özséb által megszervezett szerzetesrendnek a magyarság kultúráját, szellemi, lelki életét meghatározó tevékenységét. A rend szellemiségét máig átható remeteség kapcsán Remete Szent Pálnak, a „névadónak” alakját, a pálos rend egykori központjának Budaszentlőrincnek, Hunyadi Mátyás „zarándokhelyének” felidézésén keresztül jelenítette meg (a romok Budapesten, a Budakeszi úton láthatók). A néhány töredék mellett, amely az egykori kolostorból fennmaradt, és ma a Budapesti Történeti Múzeumban őriznek, a tárlat célja volt felidézni azt a kultuszt is, amely Remete Szent Pál egykor – Nagy Lajos királynak köszönhetően – itt őrzött test- és fejképe nyomán alakult ki.

A 18. század második felének „virágzó korszaka” is helyet kapott a kiállításban, amikor a rend szellemisége és iskolái, valamint Ányos Pál, Kreskay Imre, Virág Benedek és Versegly Ferenc pálos költők és más szerzetesei által kivette a részét a szellemi felpezsdülésből.

Tárlatunk természetesen kiemelte a pálos rend pécsi vonatkozásait, valamint a rend középkori és

A kereszt a Sziklatemplom háború előtti berendezéséből.
Pálosaink, a fehér barátok, Janus Pannonius Múzeum,
Modern Magyar Képtár, Pécs

koraújkorai kisugárzásának legfontosabb és máig ható eredményét, a lengyel és horvát megtelepedést is. Az 1786-os feloszlítás után – mely 312 pálos szerzetest érintett – a rendi hagyomány folyamatos fenntartá-

sában, s így a magyar tartomány 80 évvel ezelőtti újrarendülésében is fontos szerepet játszottak a lengyelek. Horvát területeken a pálosok szintén megtelepedtek a középkorban, s nemcsak részei mind a mai napig a horvát nemzeti identitásnak, hanem fontos kötelekei a több évszázados magyar–horvát együttélésnek is.

Szintén fontos szerepet játszott az összeállításban a Gellérthegy oldalában működő Sziklatemplom története – az 1934-es visszatérést követő 16 esztendő és az 1989 utáni újrarendülés. A tárlat megemlékezett azokról a pálos atyákról is, akiket a kommunista hatalom hurcolt meg – különös tekintettel az 1951-ben kivégzett Vezér Ferencre, akit 2012-ben magas állami méltóságok részvételével temettek el méltó módon a rend alföldi szolgálati helyén, Pálosszentkúton.

Az OSZK támogatásával legutóbb 2012 tavaszán Márianosztrán nyílt Pálos rendtörténeti kiállítást, akkor talán kisebb térben, szerényebb körülmények közt, de fontos helyszínen (az 1850-es évek óta börtönként működő egykori pálos kolostor egyik melléképületében), s ami még fontosabb, állandó kiállítás-ként. A nemzeti könyvtár és a rend jó kapcsolatát is tovább erősítve, akárcsak akkor, a mostani sikeres időszaki kiállítás kurátorai, segítői is ugyanazon személyek voltak: a kurátor Sarbak Gábor (MTA-OSZK Res Libraria Hungariae Kutatócsoport) és Sudár Annamária (OSZK), a szerkesztő Mann Jolán (OSZK) és Szentirmay Tamás (Magyar Pálos Rend), az arculattervező-grafikus pedig Török Máté volt.

Sarbak Gábor – Sudár Annamária
sarbak.gabor.at.oszk.hu – sudara.at.oszk.hu